

وحدت

از دیدگاه امام خمینی

وحدت از دیدگاه امام خمینی، استخراج و تنظیم و نشر: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ اول، تهران، ۱۳۷۶ ش، ۴۳۱ صفحه، وزیری، ۵۰۰۰ نسخه، بها: ۹۰۰۰ ریال.

این کتاب، مجموعه بیانات و نوشته‌های امام خمینی - رضوان الله علیه - درباره وحدت اسلامی است که از کتاب‌های چهل حدیث، صحیفه نور، کشف الاسرار، مناسک حج، ولایت فقیه و وصیت نامه سیاسی - الهی، استخراج و تنظیم شده است. اثر مذکور شامل شش فصل است: ۱. ماهیت وحدت؛ ۲. ضرورت وحدت؛ ۳. روش‌های ایجاد وحدت؛ ۴. آثار و نتایج وحدت؛ ۵. وجوه مختلف وحدت؛ ۶. فقدان وحدت (علل و نتایج تفرقه).

در فصل اول، این مسأله آشکار می‌گردد که وحدت چیست، بر چه پایه و مبنایی قرار دارد، و محور آن کدام است. امام خمینی به روشنی بیان می‌دارد که یکی از مقاصد بزرگ شرایع و انبیای عظام - سلام الله علیهم - و عامل مهم «در تشکیل مدینه فاضله» و «جلوگیری از تعدیات ظالمانه ارباب تعدی»، «توحید کلمه و توحید عقیده» است. امام با اشاره به تاریخ صدر اسلام و این که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در بین مسلمانان «عقد اخوت» برقرار کرد و آنان بر اساس آیه «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ» (حجرات (۴۹) آیه ۱۰) با یکدیگر برادر شدند و نیز با اشاره به روایاتی مثل «تواصلوا و تباروا و تراحموا و كونوا إخوة أبراراً كما أمرکم الله عزّ و جلّ» (اصول کافی، ج ۲، ص ۱۷۵) چنین استنباط می‌کند:

مسلمین مأمورند به دوستی و مواصلت و نیکویی به یکدیگر و مودت و اخوت، و معلوم است آنچه موجب ازدیاد این معانی شود، محبوب و مرغوب است و آنچه این عقد مواصلت و اخوت را بگسلد و تفرقه در بین جمعیت اندازد، مبعوض صاحب شرع و مخالف مقاصد بزرگ اوست.

حضرت امام وحدت را «عامل قدرت» و تفرقه را موجب «سستی پایه دیانت» تلقی کرده و هشدار می‌دهد که تفرقه موجود در بین کشورهای مسلمان، «یا از خیانت سران ممالک اسلامی و یا از جهل و بی‌اطلاعی آنان» است. آن‌گاه با اشاره به آیه شریفه «إِنَّمَا أَعْظَمَكُمْ بِوَأَحَدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلَ نِسَاءٍ (۴) آیه ۴۶» توضیح می‌دهد که وحدت بدون «مبادی روحی و الهی» دوام ندارد و اگر قیام متکی بر خدا باشد، دوام خواهد داشت، زیرا «پشتوانه‌اش داریم» است. امام خمینی با عنایت به آیه «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» (آل عمران (۳) آیه ۱۰۳) به بررسی ماهیت وحدت مطلوب می‌پردازد و چنین نظر می‌دهد:

در این آیه، فقط امر به اجتماع نیست. تمام دستورهای مردم عادی و رژیم‌های غیر الهی این است که همه با هم باشید و دستور به اجتماع است؛ لکن دستور خدا «وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ» است... امر این است که همه با هم اعتصام به حبل الله بکنید. راه، راه حق باشد و توجه به حق باشد و اعتصام به راه حق باشد. انبیا نیامده‌اند که مردم را در امور با هم مجتمع کنند، انبیا آمده‌اند که همه را در راه حق مجتمع کنند، یعنی این راهی... که از طبیعت شروع می‌شود تا ماوراء الطبیعه و...

خدا فرموده وحدت داشته باشید. [ما] برای او وحدت داریم و این وحدت که برای خداست، هر کیدی در مقابلش خنثی است، برای این که این کید، کید با خداست، این دشمنی با خداست.

در فصل دوم کتاب، لزوم و ضرورت وحدت بر اساس حکم عقل، شرع و مصلحت بیان می‌شود. در این باره امام خمینی علیه السلام معتقد است:

عقل سیاسی اقتضا می‌کند که امروز با آن اشخاصی که در رویه هم حتی با ما مخالفت دارند، لکن در اصل مقصد با ما موافقند، با ملت موافقند و مسیرشان، مسیر ملت است، عقل سیاسی اقتضا می‌کند که ما امروز دست از تمام این

اختلافات برداریم تا این مملکت را آرام کنیم و این مقصد اصلی که ما داریم و آن این که اسلام در این مملکت پیاده بشود و جمهوری اسلامی با محتوای حقیقی خودش در این جا پیاده بشود موفق بشویم، ان شاء الله.

در نظر امام خمینی، اختلاف «مال شیطان» است و «در رحمان اختلاف نیست» و اگر مردم برای اسلام و حق خدمت کنند، در این صورت، اختلاف پیدا نخواهد شد، و بر اساس همین «عقل سیاسی» است که امام علیه السلام می فرماید:

شما می بینید که تمام سعی منافقین و مفسدین خارج و داخل بر این است که بین مردم شکاف ایجاد نمایند و این خود، بهترین دلیل است که ما باید وحدت‌مان را حفظ کنیم. این پیروزی عظیم و بزرگی که رزمندگان ما به دست آورده‌اند و [مزدوران] وابسته به قدرت‌های بزرگ را از سرزمین خودمان بیرون کردند، از حفظ وحدت است.

حضرت امام علیه السلام بیان می‌کند که اسلام و قرآن ما را به وحدت دعوت کرده و فرموده است: «و اعتصموا بحبل الله و لا تفرقوا» (آل عمران (۳) آیه ۱۰۳)؛ بنابراین «تخلف از این دستور الهی جرم است، گناه است، ما همه باید با هم باشیم... همه باید معتصم به حبل الله باشند، با اعتصام به حبل الله پیشرفت کردیم و خواهیم کرد» و اسلام «بانی عقد اخوت» است و بنابراین «همه باید با هم باشند. این یک تکلیف الهی - شرعی است، به عهده ما و به عهده همه ملت». امام خمینی با اشاره به سیره امیرالمؤمنین حضرت علی علیه السلام می‌افزاید:

حضرت امیر - سلام الله علیه - در بسیاری از اموری که برایش خیلی سخت بود، دندان روی جگر می‌گذاشت و موافقت می‌کرد برای مصالح کلی، برای مصالح اسلام. ما اگر تبعیت از او داریم، باید این طور باشیم...

آن‌گاه امام خمینی وظیفه عالمان دین را یادآوری کرده و می‌گوید:

باید ما بدانیم که همه مکلف هستیم، علمای اسلام مکلفند در صف جلو، وظیفه آنها زیادتر از دیگران است، وظیفه آنها هدایت جامعه است. الآن ما احتیاج داریم به این که جامعه را هدایت کنیم، از این تفرقه‌ای که می‌خواهند بین جامعه بیندازند جلوگیری کنیم و این به عهده علما در درجه اول است که مردم را آگاه کنند....

ایشان وحدت را به علت حفظ «مصالح اهمّ» واجب می‌دانند و اختلاف را «گناهی نابخشودنی» می‌شمارد. در نظر او، تنها با وحدت است که گرفتاری‌ها رفع می‌شود و می‌توان به بازسازی و سازندگی پرداخت و در نتیجه توصیه می‌کند: برای برپایی احکام اسلام عزیز، دست اتحاد به یکدیگر داده، محکم و استوار تا پیروزی اسلام حرکت کنیم.

در فصل سوم کتاب، برای ایجاد وحدت، چند روش و راهکار ذکر می‌گردد که عبارتند از: ۱. خداخواهی؛ ۲. عدم طرح مسائل اختلاف‌انگیز؛ ۳. برگزاری مراسم و شعائر مذهبی؛ ۴. امداد الهی؛ ۵. تشکیلات مناسب؛ ۶. توجه به هدف واحد؛ ۷. استفاده از قیام و انقلاب اسلامی.

حضرت امام خمینی با تأکید بر لزوم «وحدت مذهبی» معتقد است: وحدت مذهبی است که این اجتماع عظیم و فشرده را ایجاد می‌کند. اگر علاقه به استقلال ایران دارید، وحدت مذهبی داشته باشید.

«اتکال به خدا»، در نظر ایشان، عامل وحدت و وحدت نیز رمز پیروزی است. «قدرت اسلام» درگرو وحدت است و اسلام، عامل وحدت ملت می‌باشد. برای حفظ وحدت، باید به «معنویت» و «انگیزه الهی» توجه کرد و نیز «اتحاد» باید «رحمانی» باشد. روزه و ضیافه الله نیز یکی از عوامل وحدت است و نباید غفلت کرد که وحدت، «امداد غیبی» است و «این وحدت کلمه‌ای که در تمام اقشار ایران پیدا شد، معجزه بود، کسی نمی‌تواند این را ایجاد کند، این معجزه بود، این امر الهی بود، این وحی الهی بود نه کار بشر...» و «خدا با جماعت است؛ یدالله مع الجماعة» و «وقتی اعتصام به حبل خدا بکنید، خداوند با شماست». از سویی دیگر، «مجالس مذهبی» مایه حفظ وحدت بوده و «نماز جمعه»، مردم را از «توطئه‌های دشمنان اسلام و مملکت» آگاه می‌کند و به «اتحاد و وحدت کلمه» دعوت می‌کند.

حضرت امام علیه السلام هشدار می‌دهد:

دشمنان اسلام با تمام قوا سعی در ایجاد تفرقه و اختلاف میان جوامع اسلامی دارند و به هر وسیله که شده، می‌کوشند تا با درگیری میان مسلمانان، زمینه را برای تسلط کامل و مجدد خود بر همه کشورهای اسلامی و چپاول و غارت‌گری خود مساعد سازند و به همین جهت، لازم است از هرگونه عمل تفرقه‌انگیز

خودداری کنند که این یک وظیفه شرعی و الهی است.

در فصل چهارم، آثار و نتایج وحدت ذکر شده است. امام خمینی، وحدت را باعث «شکست چپاول گران»، «پیروزی ملت»، «سرنگونی طاغوت»، «اخراج شاه»، «پیروزی خون بر شمشیر»، «کندن ریشه ظلم و استبداد»، «غلبه بر قدرت‌های شیطانی»، «لرزاندن پشت ابر قدرت‌ها»، «دفن توطئه‌ها»، «شکستن سلطنت»، «نفی قدرت‌های غول آسا»، «عنایت خدا»، «هرگونه پیشرفت»، «افزایش مقاومت»، «رشد» و «عزت» و «رمز بقای نظام» می‌داند.

بنیان‌گذار بزرگ انقلاب اسلامی - رضوان الله علیه - وحدت را سبب «آسیب ناپذیری»، «مصونیت از آسیب خارجی»، «سلامت ملت»، «پایداری حکومت مردمی» و «شکست دشمن» بر شمرده و می‌فرماید:

امروز تبلیغات علیه من و شما نیست، تبلیغات علیه اسلام است. اگر ما با اسلام کار نداشتیم، کسی با ما بد نبود. امروز آمریکا و شوروی را که آنقدر در دنیا فساد می‌کنند، کسی محکوم نمی‌کند، ولی تمام محکومیت‌ها مال ماست. در دنیا، تنها ایران است که مورد سؤال است، ولی اگر ما وحدت خودمان را حفظ کنیم و هم صدا و هم جهت باشیم، از هیچ چیز نباید بترسیم. مهم این است که با هم خوب باشیم و تصمیم داشته باشیم که مستقل و آزاد حرکت کنیم و مطمئن باشیم که می‌توانید. ترس آن موقعی است که رؤسا با هم اختلاف داشته باشند و مردم در صحنه نباشند که به حمد الله امروز، هم مردم در صحنه هستند و هم همه دست اندرکاران با هم خوب هستند.

فصل پنجم دربارهٔ وجوه مختلف وحدت: ۱. وحدت مسلمانان؛ ۲. وحدت شیعه و سنی؛ ۳. وحدت ملی؛ ۴. وحدت روحانیون؛ ۵. وحدت حوزه و دانشگاه؛ ۶. وحدت روحانیون با اقشار دیگر؛ ۷. وحدت نیروهای مسلح؛ ۸. وحدت نیروهای مسلح با مردم؛ ۹. وحدت دولت و مردم؛ ۱۰. وحدت دولت و مجلس؛ ۱۱. وحدت دانشجویان؛ ۱۲. وحدت انجمن‌های اسلامی است. امام خمینی، «برنامه اسلام» را «وحدت کلمهٔ مسلمین» می‌داند و معتقد است که پیغمبر اسلام می‌خواست در تمام دنیا وحدت کلمه ایجاد کند. می‌خواست تمام رُبع مسکون را در تحت کلمه توحید قرار بدهد و «مسلمین به حکم اسلام باید ید واحده باشند که

بتوانند دست اجانب و مستعمرین را از دخالت در کشور خود قطع کنند». امام خمینی - رضوان الله علیه - «روحانی و دانشگاهی» را «مرئی جامعه» می‌داند و «پیروزی» را «حاصل اجتماع روحانی و دانشگاهی» می‌شمارد و نیز «اتحاد روحانیون و دانشگاهیان» را باعث خنثی شدن «توطئه‌ها» ذکر کرده و هشدار می‌دهد که «برنامه دشمن»، «جدایی بین روحانی و دانشگاهی» است و «رشد واقعی» با «وحدت دو قطب متفکر (روحانیان و دانشگاهیان)» حاصل می‌گردد؛ بنابراین تصریح می‌کند:

امروز تکلیف آن است که همه قشرهای ملت، خصوصاً دو قشر معظم (روحانیان و دانشگاهیان) که مغز متفکر ملت هستند، دست به دست هم داده و علیه قدرت‌های شیطانی و مستکبرین کوشش نموده و در صف واحد، نهضت اسلامی را جلو رانده و استقلال و آزادی را چون جان عزیز خود نگهداری کنید.

در فصل آخر (ششم) بیان می‌گردد که علل تفرقه، «توطئه شیاطین» و «هواهای نفسانی» و «گروه‌گرایی» و «جزئی‌نگری» است و «تفرقه» را باعث «ذلت مسلمین»، «شکست»، «سلب عنایت خدا»، «آسیب به کشور» و «بازگشت به رژیم فاسد گذشته» و «استفاده دشمن» می‌داند. امام - رضوان الله علیه - تأکید دارد که «اگر خدای نخواست ما با هم اختلاف کنیم و «واعتصموا بحبل الله» را فراموش کنیم... عنایت خدا کنار می‌رود...» و «باید وحدت کلمه داشته باشیم، خدای تبارک و تعالی تأیید می‌کند و کارها انجام می‌گیرد».

محمد خردمند